

El martell i l'enclusa

Lenin entre l'anti-estatisme a radical i el capitalisme d'estat

Joan Tafalla

Publicat a Catarsi nº 10, setembre 2025: 94-106.

«En qüestions de marxisme, l'ortodòxia
es refereix, exclusivament al *mètode*».
Georg Lukács, *Què és el marxisme ortodox?*

El present text pretén mostrar breument que tant Marx, com Lenin varen desenvolupar una teoria de l'estat i per tant, de la política, contràriament a la polèmica i vàcua opinió de Norberto Bobbio (Bobbio, 1977: 46). Però tant l'obra de Marx com la de Lenin no són una construcció acadèmica ni un sistema tancat. Son, sobretot, un mètode d'anàlisi al servei de l'emancipació dels treballadors. Un mètode d'anàlisi que s'enriqueix a partir de les experiències i dels problemes reals i concrets que el moviment real es troba en el seu desenvolupament.

La segona mort de la Comuna de Paris

Marx com Engels varen definir la Comuna de Paris com la *forma política per fi trobada* pels propis treballadors per a obrir la via cap a la seva auto-emancipació. Aquesta és una afirmació recurrent en l'obra d'ambdós autors entre 1871 i 1891. El criteri metodològic que subjau sota aquesta afirmació és que un mateix contingut de classe de l'estat pot adoptar formes polítiques diferents segons el context de cada formació social.

Sabem que durant els anys 90 del segle XIX, Engels es va debatre entre dues variants d'aquella forma política: la república comunal o de les comunes vs la república democràtica única e indivisible. Engels considerava ambdues propostes com a formes polítiques diverses de la "dictadura del proletariat". En aquesta oscil·lació entre ambdues formes, Engels no inventava res: les dues visions de la forma política de l'estat obrer estigueren presents en el pensament divers i plural dels *communards* (Tafalla, 1920). Però el socialisme d'estat de Lassalle prevalgué en la formació de l'SPD en el congrés fundacional de Gotha (1875) i es consolidà en el d' Erfurt (1891). La memòria del comunisme llibertari de la Comuna fou atesorada i sistematitzada per Marx i Engels (Marx 1871 i 1875, Engels, 1891). Però fou ocultada i oblidada pels inventors del marxisme (Galzeran, 2023 i Rubel, 2003). El dirigents de la socialdemocràcia alemanya així com tots aquells partits que tenien l'SPD com a model, van ocultar gelosament les opinions anti-estatistes de Marx. El socialisme no podia ser construït sense el concurs de l'estat.

Lenin, educat políticament en els seus anys de joventut en la cosmovisió de la socialdemocràcia alemanya, era un admirador del model del partit alemany (Weill, 1977 : 23-32). Però mai va deixar de respirar l'aire de la societat on visqué i lluità: la majoritària tradició del populisme i de la seva concepció d'un socialisme vinculat l'experiència de la comuna rural russa. Es ben lògic que tingués la Comuna de Paris com a referència, teòrica i model (Haupt, 1986: 60-61). Aquesta inspiració es manifesta ja clarament en diversos

articles seus anteriors a la revolució. Posem tres exemples: *Dues tàctiques de la socialdemocràcia en la revolució democràtica* (Lenin, 1905, OC 11:1-138); *Els ensenyaments de la Comuna* (Lenin, 1908, OC 16:480-483) i, *En memòria de la Comuna* (Lenin, 1911, OC 20: 229-234).

En aquells anys Lenin era una figura perifèrica de l'esquerra de la Internacional Socialista. La majoria de la IS avançava, per acció o per omisió, cap a la traïció i l'ensulsiada d'agost de 1914. Ell, Rosa Luxemburg i Jean Jaurès guanyaren alguna votació en els congressos internacionals on es debatia la qüestió de la guerra. Però aquestes resolucions eren ignorades en la pràctica política del Bureau Socialista Internacional i de les direccions nacionals dels partits socialistes (Haupt, 1965). Pel que fa al tema de l'estat, en aquesta etapa va anar trencant progressivament encara que no de manera lineal amb Kautsky. Aquest trencament pot ser resseguit en les obres d'aquests anys.

1914-1916: Lenin trenca amb el "marxisme" i retorna a Marx.

El salt qualitatiu en aquesta ruptura es produeix a partir d'agost de 1914 quan les direccions socialdemòcrates de gairebé tots els països claudicaren davant el militarisme i l'imperialisme de les seves burgesies. Fou una ensulsiada no solament política sinó també teòrica. A l'exili a Berna i Zurich, Lenin va iniciar una ruptura epistemològica amb el marxisme de Kautsky. Ho va fer en gairebé totes les qüestions: l'imperialisme, la recuperació de la dialèctica front l'evolucionisme i el positivisme, el problema nacional, i la qüestió de la lluita pel poder és a dir en la qüestió de l'estat. Georges Labica ho resumeix així:

“És, sens dubte, un dels períodes més fecunds de la seva existència en quant a l'activitat revolucionària. Activitat pràctica: lluita contra la guerra en les conferències de Zimmerwald i de Kienthal. Activitat teòrica: tesi sobre el dret de les nacions a disposar-ne mateixes, sobre el socialisme i la guerra, la bancarrota de la segona internacional, l'imperialisme estadi suprem del capitalisme. Activitat política i activitat de gabinet: aquest propagandista, aquest militant és una rata de biblioteca, que omple quadern rere quadern amb notes de lectures... Anàlisi concreta de la situació concreta, mentre que aquí la pràctica política leninista forja els instruments científics d'una transformació del món, en el sentit més estricte ... que desemmascara la violència inherent a les relacions capitalistes de producció, arrossega el propi moviment obrer i cega als seus millors caps” (Labica, 1977: 5).

A principis de 1917, es submergeix en l'obra de Marx i d'Engels sobre l'estat. En recupera els continguts essencials i va exposant la reflexió dels pares fundadors sobre la Comuna en les notes que pren en el *Quadern Blau, El marxisme i l'Estat* (Lenin, 1917, OC 33: 127-311). La revolució de febrer de 1917 l'obliga a interrompre aquesta recerca i a retornar a Rússia per viaranys tàctics imprevistos. L'aplicació més immediata d'aquesta recuperació del Marx més llibertari foren les *Tesis d'abril*. Particularment, les tesis 11 i 12 (Lenin, 1917, OC 31: 170-174). En aquestes dues tesis, Lenin posa a treballar la seva elaboració teòrica de Zurich i n'extreu conseqüències pràctiques per a la tàctica dels revolucionaris en aquells inicis de 1917. Front a tots aquells que proposaven aturar la revolució i permetre a la burgesia consolidar el seu propi estat, fora una monarquia constitucional o una república parlamentària, Lenin opinava que la revolució havia de continuar fins a poder constituir/formar un estat diferent a l'estat burgès: l'estat dels consells, és a dir l'estat-comuna.

A les tesis Lenin aprofundeix en l'anàlisi del contingut de classe de la forma república democràtica parlamentària:

a.- “El tipus més perfecte, més avançat d'Estat burgès és la república democràtica parlamentària. El poder pertany al Parlament; la màquina de l'Estat, l'aparell i els òrgans de govern són els usuals: exèrcit permanent, policia i burocràcia pràcticament inamovible, privilegiada i situada per sobre del poble”.

b.- “De la república burgesa parlamentària és fàcil tornar a la monarquia (la història ho demostra), ja que queda intacta tota la màquina d'opressió: l'exèrcit, la policia i la burocràcia. La Comuna i els Soviets de diputats obrers, soldats i camperols, etc., destrueixen i eliminen aquesta màquina”.

c.- “La república burgesa parlamentària dificulta i ofega la vida política independent de les masses, la seva participació directa a l'edificació democràtica de tot l'Estat, de baix a dalt. Els Soviets de diputats obrers i soldats fan lo contrari”.

(Lenin, 10 d'abril (23) d'abril de 1917, OC 31: 170-171).

Veiem com Lenin s'allunya la forma república democràtica i, sota l'experiència colpadora de les grans masses que creaven els seus propis òrgans d'autogovern i d'auto-emancipació, s'acosta a la forma república comunal. En aquest context la consigna *Tot el poder als soviets* obeïa a aquest lògica. La creació de l'estat dels consells serà el primer pas cap a una ràpida extinció de l'estat. Fins i tot, arriba a posar en dubte que la democràcia fora l'objectiu final del partit:

“La democràcia és una de les formes de l'Estat, i nosaltres, els marxistes, som enemics de tot Estat... El marxisme es distingeix de l'anarquisme en què reconeix la necessitat de l'Estat per al pas al socialisme, però... no d'un Estat a la manera de república democràtica burgesa parlamentària corrent, sinó d'un Estat del tipus de la Comuna de París de 1871, com els Soviets de diputats obrers de 1905 i 1917”. (Lenin, ob. cit. : 190-191).

De fet l' estat-comuna ja no seria:

“...un estat en el sentit estricte de la paraula. Això ja és un problema pràctic de les masses i no només una teoria dels líders. L'Estat, en el sentit estricte de la paraula, és un poder de comandament sobre les masses exercit per destacaments d'homes armats desvinculats del poble”. (Lenin, ob. cit. : 191).

Segons aquest pla, el pas de l'administració de l'estat a l'administració de les coses seria molt breu. Amb la deguda formació, una cuinera podria dominar les tècniques necessàries per a poder administrar les coses. Lenin sembla albirar que el proletariat estaria permanentment mobilitzat i participaria amatent als debats dels consells obrers. Considera que la democràcia obrera acabarà extingint l'estat. No preveu que un cop feta la revolució els obrers delegarien la seva sobirania en una capa social d'especialistes. Uns especialistes que arrabassarien el poder als seus legítims propietaris i substituirien el poble sobirà en la gestió de les coses per una espècie de despotisme burocràtic en la gestió de l'estat (Lewin, 2003: 477).

El relat de les peripècies que permeteren la redacció de *l'Estat i la revolució* és prou conegut. N'he fet un resum en el meu recent llibre sobre Lenin (Tafalla, 2024: 28-37). També els continguts son de sobres coneguts. Reprodueixen fil per randa les posicions de Marx i Engels exposades en diverses obres. No m'hi estendré, doncs.

“La història no és una vorera recta de l'avinguda Nevski”

“La força de les coses ens condueix a resultats en què, de cap manera, havíem pensat”.
Saint-Just, 26 de febrer de 1794 (2004:667)

Immediatament després de la presa del poder per part del segon Congrés dels soviets, l'anti-estatism radical de Lenin xoca amb el duríssim mur de la realitat. Sobre la taula del govern soviètic s'amuntegaren una munió de problemes imprevistos. La forma estat-comuna mostrava la seva incapacitat per a resoldre eficaçment els greus problemes que amenaçaven l'existència de l'estat obrer. Calia durar més que La comuna de Paris, per això calia temps guanyar temps i a l'ensem, virar de rumb.

La democràcia ja no era simplement un fusell a l'espatlla dels obrers. Calia passar de les milícies obreres entusiastes i relativament desorganitzades a una estructura militar centralitzada amb un comandament únic. La immensa penúria alimentària producte de la guerra civil i de la resistència dels pagesos a lliurar el blat per a les ciutats obligaren el jove estat dels soviets a prendre mesures dràstiques i fins i tot despòtiques sobre la propietat dels pagesos. La perspectiva d'una ràpida dissolució de l'estat s'esvaïa. Calia construir un estat fort i centralitzat capaç de resoldre els problemes i de consolidar la revolució. Calia fer això o bé lliurar el poder a aquells que volien aturar la revolució, seguir fent la guerra i ajornar per sempre el lliurament de la terra als camperols. Calia durar més que la Comuna de Paris!

El dia 22 d'agost de 1918 el diari *Pravda* publicava una *Carta oberta de Lenin als obrers nord-americans*. En aquesta carta, els hi explicava les giragonses, les marrades, els avenços i retrocessos que el desenvolupament històricament concret de la revolució russa obligaven a fer als soviets i als bolxevics.

“Com deia ... Chernyshevski, l'obra de la història no és una vorera recta de l'avinguda Nevski. Hi ha qui “admet” la revolució proletària solament “a condició” que es desenvolupi sense problemes, que els proletaris de diversos països actuïn totalment d'acord, de que existeixin garanties contra les derrotes, que el camí de la revolució sigui ample, recte i sense obstacles.” (Lenin, 1918, OC 37:48-64).

Per a Lenin la conclusió era clara: malgrat haver “... de passar pels més penosos sacrificis, d'haver de “romandre en una fortalesa assetjada” o d'haver d'obrir-se pas pels més tortuosos, estrets i impracticables viaranyos muntanyosos” (ibid.), haver fet la revolució era una decisió justa i adequada, encara que calgués transitar per camins imprevistos e imprevisibles, i haver de cavalcar les contradiccions.

Però... calia fer de la necessitat virtut?

El Lenin terriblement malalt dels anys 1922 i 1923 va lluitar contra les tendències negatives que observava en el desenvolupament del jove estat soviètic. El lector pot trobar el conjunt de textos que esmentaré en aquest capítol al tom 45 de les Obres Completes de Lenin. Estem davant d'uns textos: "Vinculats orgànicament entre ells, que constitueixen, en realitat un treball únic". En ares a la brevetat necessària només em referiré a la qüestió de l'estat.

En el seu discurs en la reunió del grup comunista de metal·lúrgics de tota Rússia de 6 de març de 1922, editat sota el títol *La situació internacional i interior de la República soviètica*. D'una banda exposa de manera transparent la contradicció existent entre l'aspiració de la dissolució progressiva de l'estat i la necessitat de recórrer als tècnics i experts que tenia el jove estat per a gestionar eficaçment la producció econòmica i per a poder consolidar les conquestes revolucionàries. Lenin hi afirma:

"Ahir, per casualitat, vaig llegir a *Izvestia* un poema de Mayakovski sobre un tema polític ... feia molt de temps que no experimentava tant plaer en llegir alguna cosa

sobre política i administració. En el seu poema, Mayakovski es burla a no poder més de les reunions i dels comunistes per les seves interminables discussions ... és molt ximple: persones que es reuneixen, formen comissions, elaboren plans, i així fins a l'infinit. Oblómov va ser un personatge típic de la vida russa. Enxampat sempre al llit mentre forjava plans. Des d'aleshores ha passat molt de temps. Rússia ha passat per tres revolucions, però els Oblómov continuen existint, perquè no només n'hi va haver entre els terratinents, sinó també entre els pagesos; i no només entre els pagesos, sinó també entre els intel·lectuals; i no només entre els intel·lectuals, sinó també entre els obrers i els comunistes". (Lenin, 1922, OC 45 : 13).

Era extremadament urgent que el pa arribés cada dia de bon matí a totes les fleques del país. Vull dir amb això que calia que l'economia funcionés. Si no s'aconseguia aquest objectiu, la revolució seria derrotada. Per aconseguir-ho calia col·locar experts i tècnics en llocs decisius de l'estat. Calia abandonar la promesa de que els tècnics cobressin el mateix que un obrer. Assetjat per la necessitat de fer funcionar l'economia, estimulava la incorporació d'aquestes capes socials a llocs decisius i decisius de l'estat, inclòs l'exèrcit. D'altra banda, alertava contra el creixement de la burocratització:

"El nostre pitjor enemic intern és el buròcrata, el comunista instal·lat en un lloc responsable (o no responsable) dels Soviets que gaudeix d'estimació general per la seva honestat. La seva veu falseja un tant, però és un sant. No ha après a combatre la paperassa; no és capaç de combatre-la i la protegeix. *Ens hem d'alliberar d'aquest enemic, i ho aconseguirem amb l'ajuda de tots els obrers i pagesos amb consciència de classe*". (Lenin, ob. cit. .14).

A curt termini, aquesta revisió dels postulats de l'*Estat i la revolució* era necessària, àdhuc imprescindible. Però a mitjà i llarg termini, fer de la necessitat virtut es va pagar molt car. Lenin solament predicava una revisió dels criteris maximalistes sostinguts durant els anys 1917-1920, però mai no abandonà l'objectiu estratègic: tard o d'hora calia avançar cap a l'extinció de l'estat. Potser calia anar a pas de tortuga, potser calia crear les condicions materials i culturals, però calia seguir aspirant a l'extinció de l'estat. Una visió dialèctica del procés impossible de ser compresa des de la simple intuïció del sentit comú actual. Els seus successors no opinaven igual.

Una nova fase entre el capitalisme i el comunisme: el capitalisme d'estat.

El 13 de novembre de 1922, va pronunciar un informe davant el IV Congrés de la Internacional Comunista titulat *Cinc anys de la revolució russa i perspectives de la revolució mundial*. Estava ja greument malalt, a pocs mesos de quedar incapacitat per a tot treball. L'angoixa davant la situació del jove estat soviètic traspua el conjunt de l'informe. L'aspecte que aquí ens interessa és ressaltar la seva aguda i franca reflexió sobre l'aplicació de la NEP com un replegament necessari, i la seva caracterització de l'estat socialista en la fase de desenvolupament de la lluita de classes a l'URSS i sobre els problemes de la construcció concreta d'aquest estat.

En primer lloc, va recordar als assistents una antiga polèmica:

"En una breu polèmica a començaments de 1918 em referia precisament a l'actitud que havíem d'adoptar davant el capitalisme d'Estat. Llavors vaig escriure: 'El capitalisme d'Estat seria un pas al davant en comparació amb la situació existent avui a la nostra República Soviètica. Si dins d'uns sis mesos s'establís al nostre país el capitalisme d'Estat, això seria un immens èxit i la més ferma garantia que, al cap d'un any, el socialisme s'afermarien definitivament i es faria invencible". (Lenin, 1922, OC 45:295-296).

L'assumpte pot semblar sorprenent, ja que a principis de 1918 el tercer Congrés dels Soviets havia proclamat el caràcter socialista de la revolució. Sempre fidel a l'anàlisi concreta de la realitat concreta, Lenin era conscient que entre aquella proclamació i la instauració del socialisme hi havia un abisme, perquè en la formació social russa del moment convivien/competien/combatien diversos modes de producció:

"1) la forma patriarcal d'agricultura, és a dir, la més primitiva; 2) la petita producció mercantil (s'hi inclou la majoria dels pagesos que venen cereals); 3) el capitalisme privat; 4) el capitalisme d'Estat, i 5) el socialisme". (Lenin, 1922, ob. cit. :296)

L'any 1922, Lenin considerava que cinc anys després de la presa del poder, enlloc d'haver extingit l'estat, s'havia entrat en una fase imprevista. Com a fruit de la lluita de classes i per la via dels esdeveniments s'havia acabat constituint un capitalisme d'estat. Al procés que abans s'havia pensat com una cavalcada de la cavalleria roja, ara s'hi afegia una marrada quina durada estava per determinar. Però si els comunistes no comprenien aquesta complexa realitat no s'adonarien en quina nova fase de la lluita de classes es trobaven. La crua realitat era que:

"La salvació de Rússia no està només en una bona collita al camp - amb això no n'hi ha prou-; tampoc està només en el bon estat de la indústria lleugera, que abasteix els pagesos d'articles de consum - amb això tampoc n'hi ha prou-; necessitem, a més, una indústria pesada. Però, per posar-la en bones condicions, es precisaran diversos anys de feina. La indústria pesant necessita subsidis de l'Estat. Si no els trobem, perirem com a Estat civilitzat, sense dir ja que també com a Estat socialista". (Lenin, 1922, ob. cit. :304).

En aquestes circumstàncies quin tipus d'estat s'havia construït a l'URSS després de cinc anys de revolució? El nostre autor esbossa una aproximació:

" El capitalisme d'Estat, tal com l'hem implantat al nostre país, és un capitalisme d'Estat peculiar ... He dit abans que el nostre capitalisme d'Estat es diferencia del capitalisme d'Estat, comprès literalment, en què l'Estat proletari té a les seves mans no només la terra, sinó també les branques més importants de la indústria ... hem lliurat ordenament només certa part de la indústria petita i mitjana; tota la resta queda a les nostres mans. Pel que fa al comerç, vull destacar encara que tractem de crear, i estem creant ja, societats mixtes, és a dir, societats en les quals una part del capital pertany a capitalistes privats - per cert, estrangers i l'altra part ens pertany a nosaltres... d'aquesta manera aprenem a comerciar, cosa que ens fa molta falta i ... tenim sempre la possibilitat de tancar aquestes societats, si així ho creiem necessari". (Lenin, 1922, loc. cit.).

Tanmateix, a l' hora de construir concretament el nou estat sorgit de la revolució havia rebut una herència molt perillosa:

"Hem heretat la vella administració pública, i aquesta ha estat la nostra desgràcia. És molt freqüent que aquesta administració treballi contra nosaltres. Va ocórrer que, el 1917, després que prendre el poder, els funcionaris públics van començar a sabotjar-nos. Llavors ens vam espantar molt i els hi vàrem pregar: "Si us plau, tornin als seus llocs". Tots van tornar, i aquesta ha estat la nostra desgràcia. Avui posem una immensitat de funcionaris, però no disposem d'elements amb prou instrucció per poder dirigir-los de veritat. A la pràctica succeeix amb molta freqüència que aquí, a dalt, on tenim concentrat el poder estatal, l'administració funciona més o menys; però en els llocs inferiors disposen ells com volen, de manera que molt sovint contraresten les nostres mesures. Homes dels nostres, en les altes esferes, tenim no sé exactament quants, però crec que, en tot cas, només diversos milers, com a molt unes desenes de milers. Però en els llocs inferiors es

compten per centenars de milers els antics funcionaris que hem heretat del règim tsarista i de la societat burgesa i que treballen contra nosaltres, unes vegades de manera conscient, i altres inconscient. És indubtable que en aquest terreny no s'aconseguirà res a curt termini. Haurem de treballar molts anys per perfeccionar l'administració, renovar-la i atraure noves forces". (Lenin, 1922, OC 45: 306-307).

On quedava la República comunal? On quedava la cuinera que hauria de governar? Cinc anys després, semblava que la terrible realitat els havia esborrat del pensament de Lenin sobre l'estat. Els textos que escriu entre desembre de 1922 i març de 1923 es debaten en aquest nus de contradiccions. El *Pravda* de 4 de gener de 1923, Lenin publica l'article *Pàgines del diari*. Conté reflexions profundes sobre el procés d'alfabetització de la població pagesa, sobre el rol dels mestres en el canvi de cultura dels pagesos, sobre les relacions camp-ciutat i sobre la construcció de l'aliança entre obrers i pagesos. La lluita de les idees necessària per produir un canvi de cultura en les masses pageses obligava a sortir del simplisme obrerista que havia portat a cometre nombrosos errors. El paràgraf essencial

"Cal començar per establir relacions entre la ciutat i el camp, sense proposar-nos, en absolut, l'objectiu premeditat d'implantar el comunisme al camp. Aquest objectiu no es pot assolir avui, seria extemporani. El proposar-ho ocasionaria dany en lloc de benefici" (Lenin 1923, OC 45:383).

La tràgica experiència del comunisme de guerra el feia conscient de la necessària lentitud dels canvis culturals. Aquí, Lenin entén la revolució com a procés pedagògic profund. Un procés que necessitava de dècades d'alfabetització i de pedagogia sobre les masses obreres i camperoles. Comprèn que tenien el poder però estaven lluny de tenir l'hegemonia. I s'angoixa davant la falta de consciència en el partit sobre la necessitat d'una revolució cultural.

Els dies 4 i 6 de gener de 1923 va dictar en dues parts el seu article *Sobre les cooperatives*, publicat en dues parts, els dies 26 i el 27 de maig de 1923 a *Pravda*. Defensa que les cooperatives havien de ser una eina en la formació d'una cultura socialista a partir de l'experiència. Lenin subratlla la realitat que la revolució política i social a Rússia havia precedit la revolució cultural. Però per a construir el socialisme era feia imprescindible una revolució cultural de les més àmplies masses:

"Ara el centre de gravetat es desplaça cap a la tasca pacífica d'organització "cultural"... Si poguéssim organitzar en cooperatives tota la població, trepitjaríem ja amb tots dos peus terreny socialista. Però aquesta condició, la d'organitzar tota la població en cooperatives, implica tal grau de cultura dels pagesos ... que és impossible sense fer tota una revolució cultural". (Lenin 1923, OC 45:392).

Com venen a la meva ment les reflexions de Gramsci sobre la necessitat de conquerir l'hegemonia en la societat abans de conquerir el poder de l'estat i sobre la necessitat de la reforma intel·lectual i moral de masses!

Els dies 15 i 17 de gener Lenin va dictar l'article *La nostra revolució* que va ser publicat al número 117 del diari *Pravda* de 30 de maig de 1923. Defensa la validesa d'haver realitzat la revolució a Rússia malgrat l'absència de cultura suficient per a la construcció del socialisme. Ho fa a partir de rellegir les notes de Sujanov sobre la revolució (Sujanov...). La lectura que fa del llibre és crítica amb el marxisme evolucionista i reformista de Sujanov i Kautsky. Per a Lenin, aquests "marxistes":

"No han comprès en absolut el decisiu del marxisme, a saber: *la seva dialèctica revolucionària*. No han comprès en absolut ni fins i tot les indicacions directes de Marx que en els moments de revolució cal mostrar la màxima flexibilitat i ni tan sols s'han fixat, per exemple, en les indicacions que va fer Marx en la seva

correspondència, que, si mal no recordo, data de l'any 1856, en la qual expressava la seva esperança que la guerra pagesa d'Alemanya, que podia crear una situació revolucionària, es fongués amb el moviment obrer". (Lenin, 1923, OC 45: 394)

La ruptura amb el kautskisme realitzada el 1914 amb la lectura de la *Lògica* de Hegel sembla clara. El marxisme positivista prescindeix de la dialèctica a l'hora de pensar els processos històrics. No permet comprendre que una catàstrofe com la primera guerra mundial hagués propiciat un salt revolucionari com el donat l'octubre de 1917:

"Però, i si el peculiar de la situació va portar Rússia a la guerra imperialista mundial ... ens permetien posar en pràctica precisament aquesta aliança de la "guerra camperola" amb el moviment obrer, de la qual va escriure com d'una perspectiva probable el 1856 un "marxista" com Marx, referint-se a Prússia?

I si una situació absolutament sense sortida que, per tant, decuplicava les forces dels obrers i els pagesos, ens brindava la possibilitat de passar de manera diferent a l'ocorregut a tots els altres països de l'occident d'Europa a la creació de les premisses fonamentals de la civilització?". (Lenin, 1923, OC 45: 396)

Tornant a la qüestió de la cultura, Lenin tanca aquesta primera part de l'article amb la següent afirmació:

"Si per crear el socialisme s'exigeix un determinat nivell cultural (tot i que ningú pot dir quin és aquest determinat "nivell cultural", ja que és diferent en cadascun dels països d'Europa Occidental) per què, doncs, no podem començar primer per la conquesta revolucionària de les premisses per a aquest determinat nivell, i llançar-nos després, recolzats amb el poder obrer i pagès i amb el règim soviètic, a assolir el nivell cultural d'altres pobles?".

Totes les meves lectures de Shanin, Lewin i Gramsci desfilen atropelladament pel meu cap llegint aquest magnífic article que constitueix la millor explicació en termes històrics de la conducta de Lenin davant el desenvolupament revolucionari rus de 1917. (Zamorano, 2025:103-126)

El 2 de març va dictar l' article *Mas val poc però bo*, que desenvolupa l' anterior i va ser publicat al número 49 de *Pravda*, 4 de març de 1923. En ell, torna sobre la lluita contra el burocratisme i sobre el paper de la Inspecció Obrera i Camperola. L'objectiu buscat era clar: unir a la revolució cultural induïda des de dalt, el desenvolupament de la gran indústria mecanitzada:

"Si conservem la direcció de la classe obrera sobre els pagesos, podem, portant al nostre Estat un règim de màximes economies, aconseguir que tot estalvi, per ínfim que sigui, es conservi per al desenvolupament de la nostra gran indústria mecanitzada, per al desenvolupament de l' electrificació, de l' extracció hidràulica de la turba, per acabar de construir la central hidroelèctrica del Vóljov, etc.

En això, i només en això, hi ha la nostra esperança. Només llavors estarem en condicions, parlant en sentit figurat, d'agafar-nos d'un cavall per muntar en un altre, és a dir, de saltar del misser cavall pagès, del cavall del règim d'economies calculat per a un país pagès arruïnat, a muntar un cavall que el proletariat busca i no pot deixar de buscar per a si: el cavall de la gran indústria mecanitzada, de l'electrificació, de la central hidroelèctrica del Vóljov, etc." (Lenin 1923, OC 45. .

Per fer això calia un estat fort. Es pot dir que aquest article va ser l'últim servei prestat per Lenin a la revolució. El dia 10 de març va patir l'atac definitiu que li va paraitzar la part dreta del cos i el va deixar sense parla. L'agonia duraria fins el 21 de gener de l'any següent. Lenin seguia estant en minoria.

La revolució havia passat de la guerra de moviments a la guerra de posicions. Tant en el front interior com a l'Europa occidental. Una guerra de posicions de llarga durada: uns

cent anys ens separen de totes aquestes reflexions i la guerra encara segueix. En els darrers 35-40 anys hem experimentat grans derrotes. I hem hagut de fer grans retirades. Em sofert tot tipus de desbandades, de divisions, de descoratjaments i desercions. Però seguim lluitant amb l'esperança de millorar la correlació de forces, de poder transitar per les grans alberedes més aviat que tard. Les reflexions de Lenin sobre l'estat son una molt excel·lent guia per a l'acció. Un anàlisi de l'estat que Gramsci va ampliar i aprofundir tot "traduint" els ensenyaments del procés revolucionari rus a la realitat occidental (Tafalla, 2025: 51-103). Però això son figures d'una altra panera.

Sabadell, 21 de juliol de 1925.

Bibliografia

- (1977). BOBBIO, Norberto, *¿Existe una doctrina marxista del Estado?* In AAVV, *El marxismo y el Estado*, Barcelona, Editorial Avance.
- (1965), HAUPT, Georges, *Le Congrès manqué. L'internationale à la veille de la première guerre mondiale*, Paris, François Maspero.
- (1986), HAUPT, Georges, *La comuna como símbolo y ejemplo in: El historiador en el movimiento social*, Madrid, Siglo XXI de España, editores.
- (2023), GALCERÁN, Montserrat, *La invención del marxismo. Estudio sobre la formación del marxismo en la socialdemocracia alemana del siglo XIX*, Madrid, Traficantes de Sueños. Es pot descarregar aquí: <https://arxiujosepserradell.cat/wp-content/uploads/2023/12/Invención-del-marxismo-Montserrat-Galceran.pdf>
- (2003), LEWIN, Moshe, *Le siècle soviétique*, Paris, Fayard/Le Monde Diplomatique.
- (1999), MAINFROY-PELLIOT, Claude, *Engel, la république parlementaire, la démocratie de masse et la "transition" au socialisme*, in AAVV, *Friedrich Engels savant et révolutionnaire*, sous la direction de Georges Labica et Mirielle Delbraccio, Pairs PUF/ Actuel Marx Confrontation.
- (1970), LUKACS, Georg, *¿Qué es el marxismo ortodoxo?*, in *Historia y conciencia de clase*, La Habana, Editorial de Ciencias Sociales del Instituto del Libro. Es pot descarregar aquí: <https://arxiujosepserradell.cat/wp-content/uploads/2022/02/Lukacs-Conciencia.pdf>
- (1978), MARX, Karl, *Crítica del Programa de Gotha*, Barcelona, Materiales.
- (1979), MARX, Karl, *Las luchas de clases en Francia de 1848 a 1850*, Moscou, Editorial Progreso.
- (1955-1965) LENIN, V. I., *Obras completas*, en 55 toms, Moscou, Editorial Progreso. Re-edició de 1988. Els textos han estat traduïts al català des d'aquesta versió.
- (1977), LABICA, Georges, *Édition et avant-propos a LENIN, V.I., Le cahier bleu (Le marxisme quant à l'État)*, Bruxelles, PUF/ Éditions Complexe.
- (2003), RUBEL, Maximilien, *Marx sin mito*, Barcelona, Octaedro.
- (2004), SAINT-JUST, Louis Antoine, *Œuvres complètes*, avec un préface de Miguel Abensour, Paris, Gallimard.
- (2020), TAFALLA, Joan, *Quin republicanisme per a l'emancipació? Engels entre la república comunal i la república democràtica*, <https://engels.cat/quin-republicanisme-per-a-lemancipacio-engels-entre-la-republica-comunal-i-la-republica-democratica/>
- (2024), TAFALLA, Joan, *¡Hola Lenin! Reflexiones sobre la revolución*, Madrid, Irrecuperables.

- (2024), TAFALLA, Joan, *Dos mestres de vida: la relació entre V.I. Lenin i Antonio Gramsci*, in AAVV, *Lenin i Gramsci. Democràcia obrera i hegemonia*, Barcelona, Edicions del 1979: 51-102.
- (1975), WEBER, Gerda y Hermann, *Crónica de Lenin, Datos sobre su vida i obra*, Barcelona, traducción de Michael Faber-Kaiser, Editorial Anagrama.
- (1977), WEILL, Claudie, *Marxistes russes et social-démocratie allemande, 1898-1904*, Paris, François Maspero/ Bibliothèque socialiste.
- (2025), ZAMORANO, Fernando Zamorano, *La reforma intel·lectual i moral en Gramsci i Lenin*, in AAVV, *Lenin i Gramsci*, ob. cit. :103-126.